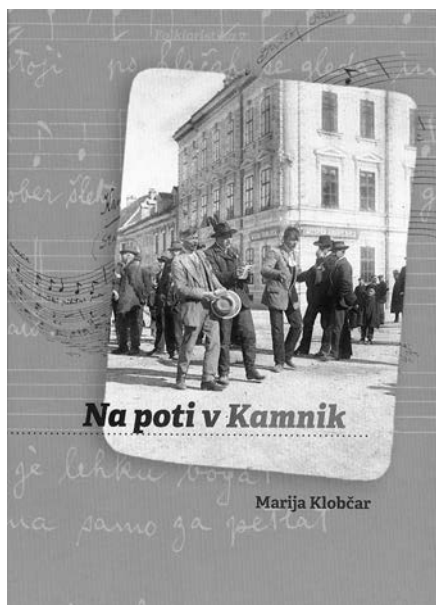

MARIJA KLOBČAR: Na poti v Kamnik.

Založba ZRC, ZRC SAZU (Folkloristika 7), Ljubljana 2016, 301 str.

Monografija *Na poti v Kamnik* Marije Klobčar je kompleksna etnološko-folkloristična študija kamniškega območja, ki že z aluzijo na pesem *Veselo v Kamnik* v svojem naslovu nakazuje, da se v njej vprašanja življenja in ljudske ustvarjalnosti povezujejo z vprašanji prostora. V prepletanju svetov mestnega in podeželskega avtorica tenkočutno analizira interakcije med različnimi območji in družbenimi skupinami od konca 18. stoletja do slovenske osamosvojitve. Predstavitev vsakdanjega življenja in prepletov med mestom in podeželjem dopolnjuje z analizo pesemskega izročila in z interpretacijo vlog petja, ki ga opazuje s pozornostjo na spremembe, ki jih je prinašalo širše zanimanje za pesemsko izročilo.

Pesmi so tako v monografiji »obravnane ne le kot integralni del ustvarjalnosti, temveč predvsem kot dragocen odziv na svet in kot njegov odsev« (str. 13), s pričevanji pesemskih praks pa razkrivajo integralni del socialnega spomina. Sledenje vlogi *Zabavljice o kamniških purgerjih*, ki razkriva družbeno razslojenost mesta, nasprotja

med mestom in okolico in pogled na »drugega« (str. 254), skozi različna obdobja zarisuje spreminjanje razmerij tako znotraj samega Kamnika kot na podeželju, pa tudi med mestom in okolico, ob tem pa opozarja tudi na spreminjajoče se percepcije ljudske kulture in uveljavljanje njenih simbolnih vlog. Zabavljica kot referenčna os celotne monografije odstira percepcije »drugega« in razkriva stereotipno dojemanje sveta.

Monografijo zaznamuje posebna pozornost, posvečena socialni razslojenosti in odnosom med gruntarji, bajtarji in »tabrhariji«, med meščani in podeželani, med kmeti in delavci, ki jo avtorica prepozna kot vzrok za diferenciacijo v pevskem udejstvovanju in tudi kot pomemben dejavnik družbenega in političnega dogajanja. Pri tem z izpostavljanjem različnih izrazov pripadnosti in dojemanj drugih skuša opozoriti na ozadja konfliktov, ki so pripeljala do usodnih obračunov med drugo svetovno vojno in po njej.

V monografiji lahko sledimo spremembam v življenju in šegah, saj je poleg socialne diferenciranosti podeželja in mesta v prikazu ljudske kulture upoštevano tudi spreminjanje vsakodnevnega življenja zaradi novosti, ki so olajševale delo, in spreminjanje pevskega praksa zaradi šolanja in šolskih pesmaric, vpliva Cerkev in šmarničnih pobožnosti ter vse širšega delovanja društev. Šege, s posebnim poudarkom na petju, so obravnavane kronološko po zgodovinskih obdobjih, pa tudi glede na geografsko diferenciacijo, predstavljene pa so tudi kot socialni korektiv, saj so predvsem revnejšim otrokom omogočale določene oblike socialne pomoči.

V monografiji poudarjen razkorak med vsakdanjostjo, z njo povezano glasbeno in pevsko dejavnostjo na podeželju ter predstavami meščanov o tem ne

orisuje le samega življenja, pač pa tudi ustvarjanje podob in izročila ter izbiro njenih reprezentativnih oblik. V vrstici zgodovinskih procesov so meščani narodnoidentitetne simbole namreč našli v pesemski ustvarjalnosti podeželja, v kulturi kmečke okolice, vendar ne tiste, od katere so se sicer želeli distancirati (str. 253). Vendar pa je pesemska ustvarjalnost, kjer so se prenašali določeni vzorci, živela tudi v mestu, hkrati z improvizacijami (str. 254). Pogostost in sprejemljivost petja se je sicer razlikovala med posameznimi sloji: veliko so peli v delavskih družinah, družinah železničarjev, medtem ko je pri meščanih »olikanost zahtevala, da niso motili drug drugega« (str. 116).

Mesto Kamnik je v zgodovinskem razvoju namreč postalo stičišče poti, prostor novic, tudi na pesemskih letakih, in zabave, kamor so prihajali potujoči pevci. Posredniki med mestom in podeželjem so bili trgovci in obrtniki, zato je z analizo pesmi in njihove prisotnosti posredno mogoče razkrivati stike z mestom in s širšim prostorom, pa tudi izoliranost določenih področij. Petje je bilo večinoma povezano z identifikacijo, zato je posebna pozornost posvečena fantovskim skupnostim, saj so bili fantje predstavniki skupnosti, ki so jo predstavljali navzven, hkrati pa so jo tudi branili. Monografija prav tako zaobjema analizo povojnega obdobja in predstavitev tovarne kot nove »lokalne skupnosti«, v kateri so se širile pesmi, pogosto »ta pokvarjene«. Pozornost pa ne zaobide niti razvijajočega se turizma in gornišva ter stikov med domačini in prišleki. Nove pesmi, ki so jih ustvarjali nadarjeni obiskovalci gora, so namreč postale del identitete tako območja pod planinami kot širšega območja, od koder so ljudje zahajali v gore (str. 258). Znanstvena monografija *Na poti v Kamnik* je sinteza dolgoletne razisko-

* Marjeta Pisk, dr. interkulturalnih študijev, asistentka z doktoratom, ZRC SAZU, Glasbenonarodopisni inštitut, Novi trg 2, 1000 Ljubljana; marjeta.pisk@zrc-sazu.si.

valne predanosti Marije Klobčar kompleksnosti kamniškega območja in je pomemben prispevek k razumevanju pomena socialnih razmerij za družbena dogajanja, obenem pa prinaša inovativen vidik obravnave ljudske pesemske ustvarjalnosti, s posebnim poudarkom na zabavljicah, kot sredstva za razkrivanje socialnih odnosov. Čeprav je povezava petja in socialne razslojenosti, ki je bila eno od izhodiščnih vprašanj, zelo mnogoplastna – ljudje svoje revščine niso želeli poudarjati še s petjem, obenem pa so revni položaj bogatih velikokrat posploševali in

ponekod kot najmočnejšo družbeno nasprotnico razumevali Cerkev – pa je razkrila pomemben vzrok za družbeni konflikt med drugo svetovno vojno. Monografija pa odgovarja tudi na dilemo sodobne folkloristike, ali je uprizoritveni kontekst mogoče opazovati tudi v preteklosti: avtorica na vprašanje odgovarja pritrdilno, saj se je kontekst izražal v spominu sogovornikov, mogoče pa ga je bilo ugotovljati tudi iz arhivskih zapisov in objav. S stališča kontekstualne folkloristike je tako po njenem mnenju mogoče in nujno raziskovati tudi preteklost. Poleg tega je

monografija posebnega pomena za širše kamniško območje, saj v poglavjih, slikovito naslovljenih z navedki iz zapisov zbiralcev, pesmi in izjav sogovornikov, predstavlja obsežno pisno in slikovno gradivo tega območja, poleg tega pa z analizo šeg (predvsem svatbene šege mostu) in socialnih odnosov pritrjuje domnevi o priselitvi prebivalstva Tuhinjske doline z območja onkraj Mure. Avtorica tako zgodbo nekega prostora uspešno prepleta s širšimi vprašanji kontekstualne folkloristike ter njene vpetosti v kulturne in socialne odnose.

BOJAN BASKAR: Nacionalna identiteta kot imperialna zapuščina: Uvod v slovensko etnomitologijo.

Znanstvena založba Filozofske fakultete (Razprave FF), Ljubljana 2015, 139 str.

Znanstvena monografija Bojana Baskarja je rezultat dolgoletnih primerjalnih etnografskih in historično-anthropoloških raziskovanj imperijev in njihovih zapuščin na območju Sredozemlja in Evrope. Knjiga vsebuje 139 strani in poleg predgovora, kjer avtor pojasni razloge in raziskovalne poti k

obravnavi predstavljenih problematik, prinaša še pet poglavij, povzetek v slovenskem in angleškem jeziku ter seznam virov in literature (12 strani). Osrednja teza knjige je, da sta gradnja imperija in nacije dva aspekta istega fenomena in ne ločena ter nasprotujoča si procesa. Knjiga zagovarja »eksternalistično« teorijo oblikovanja nacionalne identitete, ki slednje ne razumeva kot inherentne, notranje samonikle rasti, pač pa jo koncipira kot rezultat interakcij v širših okvirih imperijev.

V prvem poglavju z naslovom 'Imperij in nacija' Baskar pojasni vznik obnovljenega zanimanja za proučevanje imperijev v družbenih znanostih v zadnjem desetletju 20. stoletja. Medtem ko je del akademskega sveta koncipiral imperije kot preseženo obdobje zgodovinskega razvoja, ki naj bi ga nadomestila doba nacionalnih držav, so nekateri raziskovalci ponovno odkrili imperije in svoja raziskovanja organizirali v okviru posebnega transdisciplinarnega polja, znanega kot *imperial studies*, imperiologija ali *im-*

perial turn. V nadaljevanju so pregledno podane definicije polisemičnega pojma *imperium*. Po ožjih definicijah pojma in pregledu semantičnih plasti ter konceptualnih Pagdenovih premislekov pojma imperija (kot oblasti, univerzalnega prostora in političnega sistema) se Baskar pozorno posveti razširitvam koncepta. Očrta koncept po Fanny Madelaine, ki doda trem plastem še dimenzijo reda in bio-oblasti ter imperij opredeli kot multiteritorialen, ekstrateritorialen, družbeno-prostorsko neenoten, hibriden. Nato nadaljuje s pregledom širših in prožnejših definicij imperija, ki zajemajo formalno in neformalno dominacijo ali razlikujejo med teritorialnimi in neteritorialnimi imperiji (na primer trgovskimi), z njihovimi specifičnimi kolonialističnimi in imperialističnimi praksami. Ob definicijah, ki bi lahko prinesle terminološko zmedo, Baskar nazorno pojasni rabe opisanih konceptov na primerih Balkana in avstro-ogrškega imperija. Za Balkan in vpliv na njem so tekmovala zahodnoevropske

* Alenka Janko Spreizer, doc. dr., višja znanstvena sodelavka, Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije, Inštitut za medkulturne študije, Titov trg 5, 6000 Koper; alenka.janko.spreizer@ths.upr.si.